

Écrivains de Catalogne

MATHIAS LEDROIT

Université Paris-Sorbonne, Paris IV

mathias_ledroit@yahoo.fr

«Écrivains de Catalogne», diversos autors, *Europe*, any 91, núm. 1007, març 2013.

Per als francesos amants o especialistes de la *res cataloniae*, la publicació d'una revista dedicada als «Escriptors de Catalunya» és un esdeveniment prou significatiu per ser destacat, ja que el ressò assolit per la llengua i per la cultura catalanes a l'hexàgon és molt feble. La publicació d'aquest número, que va coincidir amb el *Salon du Livre* de París en el qual Barcelona era la ciutat convidada, està dedicat a la literatura catalana des de la caiguda de la dictadura franquista fins a l'actualitat.

Interessar-se per la literatura catalana a França implica haver rebut, com a mínim, una sòlida iniciació a la llengua o dominar prou llengües romàniques per poder accedir als textos. A desgrat dels importants esforços d'alguns excel·lents traductors, la labor dels quals comença a gaudir d'un cert èxit, continua sent més fàcil trobar traduccions d'obres en llengües més exòtiques —com ara les asiàtiques o les escandinaves— que traduccions del català, tot i que aquest idioma és oficialment reconegut com a part del patrimoni de la República Francesa des del 2008. Tanmateix, hi ha una certa malfiança, si no un cert recel, envers el català, atès que són molts els qui el consideren una amenaça en contra de la integritat de la llengua francesa, una opinió molt compartida entre els membres de l'Académie Française, els *Immortels*. Així mateix, li deneguen fins i tot l'estatus de llengua i els seus últims guardians, és a dir els nostres avis, van acabar interioritzant la idea que el català és un patuès condemnat a desaparèixer.

A França, la revista *Europe* gaudeix d'un cert prestigi. Fundada l'any 1923 per l'escriptor Romain Rolland, fou, des dels seus orígens, pensada per promoure els estudis i la creació literaris. Hi van publicar grans autors francesos —Paul Éluard, Louis Aragon, Elsa Triolet i Antoine Vitez, per posar només uns exemples— i estrangers, com ara Walter Benjamin, Thomas Mann i Joseph Roth, els quals van ser, literalment, acollits per *Europe* als anys 1930-40, quan el nazisme els havia bandejat. La revista se situa a la cruïlla de tres vies. En primer lloc, és una revista de divulgació en el sentit noble del terme, que publica contribucions que es dirigeixen tant als especialistes de literatura com als lletraferits. És, a més, una referència en els àmbits universitaris, ja que sol publicar actes de col·loquis organitzats per diversos grups de recerca en literatura. Finalment, el seu «Cahier de création» ('Quadern de creació') permet als escriptors joves donar a conèixer els seus textos seguint l'exemple dels seus antecessors que, amb el pas del temps, han esdevingut clàssics de la literatura francesa, com per exemple Louis-Ferdinand Céline o Jean Giono, entre molts altres.

L'interès d'*Europe* per la literatura catalana ve de lluny. La revista, de fet, ja hi ha dedicat tres números monogràfics. El primer va ser publicat l'any 1958, quan el català estava condemnat o bé al silenci o bé a l'exili. El segon número data de 1967 i va ser coordinat pel poeta Jordi Pere Cerdà, el qual havia vist en l'interès de la revista per la literatura catalana una oportunitat per fer conèixer als francesos que «Catalunya lluita» contra l'opressió franquista.¹ Finalment, el tercer volum va aparèixer l'any 1981, en el context de la Transició. El conjunt d'articles, aplegats una altra vegada per Jordi Pere Cerdà, posaven èmfasi en el vigor de la literatura catalana i, alhora, consagrava els actors que havien aconseguit travessar la llarga nit.

Al contrari dels números anteriors que contemplaven la literatura catalana en general, o sigui des de l'obra de Ramon Llull fins a publicacions més recents, aquest quart número se centra exclusivament en la literatura actual, concretament, cobreix el període 1975-2012. Els tres especialistes, François-Michel Durazzo (traductor de llengües romàniques), Maria Dasca (Universitat Pompeu Fabra) i Laurent Gallardo (Universitat Paris - Nord Paris XIII) estableixen un panorama de la literatura catalana actual en forma de tríptic: poesia, narrativa i teatre. Cada un dels tres articles encapçala un breu recull de traduccions inèdites d'una dotzena d'autors: Maria-Mercè Marçal, Jaume Pont, Jesús Moncada, Imma Monzó, Jaume Cabré, Francesc Serés, Joan F. Mira, etc.

Aquest recorregut per la literatura catalana actual s'inicia amb un breu text introductori d'Edmond Raillard, catedràtic de la Universitat Stendhal Grenoble 3 i traductor del català, que posa en relleu les dificultats que tenen els amants o especialistes francesos de la *res cataloniae* a l'hora de promoure la seva passió per la llengua i la cultura catalanes, quan, en el fons, el que més interessa és la nostra opinió sobre el procés d'independència, com si el fet de ser especialista de catalanística ens convertís en politòlegs. Per molt mesurat que sigui, Edmond Raillard no aconsegueix dissimular la seva irritació enfront d'aquestes preguntes i afegeix: «No em pertoca pronunciar-me sobre els impulsos independentistes; confesso que no sóc propens als nacionalismes, siguin els que siguin. Prefereixo tractar el problema des d'un altre punt de vista i evocar què significa per a mi Catalunya: una llengua, una cultura, una literatura» (p. 220).

I de fet, els tres articles que segueixen aquesta presentació subratllen amb més d'una prova que la literatura catalana actual no és, per essència, nacionalista, i que ni tan sols està polititzada. François-Michel Durazzo, Maria Dasca i Laurent Gallardo, a l'uníson, insisteixen amb contundència en la diversitat i el mestissatge d'una literatura que es nega a aïllar-se en una concepció tradicionalista i que, tot assimilant unes tradicions gairebé mil·lenàries, aposta per obrir-se als quatre vents amb l'objectiu de fusionar formes literàries tradicionals —sobretot en l'àmbit de la narrativa— i influències rebudes del món sencer.

1. Jordi Pere Cerdà, *Europe*, núm. 464, any 1967, p. 3. Totes les traduccions del francès són nostres.

En la primera part del tríptic, François-Michel Durazzo ressegueix l'evolució de la poesia catalana, amb els seus alts i baixos, i posa en relleu com aquesta poesia s'inscriu en els grans corrents de la poesia europea. L'autor recalca, també, la influència del bilingüisme —o fins i tot del plurilingüisme (p. 227)— de la majoria dels poetes i el paper cabdal d'una herència més personal, com en el cas de Jaume Pont, l'obra del qual, per exemple, consisteix en una fusió entre arrels catalanes i araboandaluses (p. 227). François-Michel Durazzo menciona també el pes dels escrits bíblics en l'obra d'Arnau Pons o de Manuel Forcano (p. 227) i conclou que aquest mestissatge, tant des d'un punt de vista genèric com temàtic, ha permès a la poesia catalana d'alçar-se a l'altura de les grans poesies europees (p. 226).

Maria Dasca, per la seva banda, ofereix un panorama molt detallat de la narrativa i n'evidencia l'heterogeneïtat. Aquesta diversitat de formes s'explica, segons ella, d'una banda, pel «fet que els autors actuals pertanyin a tres generacions diferents, formades successivament a l'època del franquisme, de la Transició i de la democràcia» (p. 248) i, de l'altra, per la fusió entre tradició narrativa catalana i tradició estrangera (p. 251). Analitza, a més, l'emergència de la literatura feminista (p. 248), l'èxit del gènere autobiogràfic (p. 248) i el predomini de la novel·la històrica en detriment dels temes d'actualitat (p. 251).

L'últim article està dedicat al teatre i mereix una atenció especial, atès que proposa un estudi a la vegada literari i històric de l'evolució del gènere teatral. Laurent Gallardo analitza, en una primera part, els factors que van permetre al teatre català de renèixer després de la mort de Franco (p. 282-283) i evoca les polítiques dels governs successius per promocionar-lo (p. 283-286). Laurent Gallardo mostra ben clarament com el teatre ha evolucionat o, més ben dit, madurat al llarg de les últimes dècades entre l'emergència d'un teatre de text, la temptació realista i «neorealista», la *Generació T6*, el teatre «neotelevisual» i un teatre que tracta sobre la realitat actual amb una «mirada potent i corrosiva» (p. 291).

Aquest tercer article s'acaba amb una entrevista a Toni Casares —director de la *Sala Beckett*— i a l'escenògrafa Marta Gil, que va dur a terme Laurent Gallardo el 27 de setembre de 2011 (p. 293-304). Al llarg de l'entrevista es tracten diversos temes tals com la dualitat del teatre de text i la creació escenogràfica, l'homogeneïtzació de l'escriptura dramàtica i la generalització d'un drama realista que es posa «al servei de l'espectador» (p. 299-300). L'entrevista aborda també els temes conflictius de les subvencions, de l'equiparació dels models de teatres públics i privats, la manca de complementarietat en el teatre públic, entre sales grans i sales petites (p. 300), i el de la uniformització dels projectes que, segons Marta Gil, constitueix un impediment a la creació artística i, per tant, al dinamisme del teatre català (p. 303).

Malgrat la qualitat dels articles i l'interès de les petites antologies, sorgeixen, en acabar la lectura, alguns dubtes pel que fa a la realització tècnica. En primer lloc, és una llàstima que el comitè de redacció de la revista hagi atorgat tan poc espai als escriptors de Catalunya, els quals han de competir, a dins del mateix volum, amb el gran escriptor francès Julien Gracq, a qui estan dedicades les dues

terceres parts del número (p. 3-217), mentre que es destina als articles i traduccions sobre la literatura catalana unes cent pàgines, ja que les últimes setanta-cinc pàgines es reparteixen entre el «Cahier de création» i les ressenyes. En segon lloc, sorprèn molt el fet que s'hagi donat tan poca importància —segurament per manca d'espai— a les obres dels escriptors rossellonesos. Si bé s'al·ludeix a Joan-Daniel Bezsonoff (p. 249), el nom de Joan-Lluís Lluís no apareix enlloc. Tenint en compte que aquest número està dirigit principalment a un públic francès, ¿per què no prestar una mica més d'atenció a uns escriptors que han optat per una llengua diferent de la de la República i que proposen, a més, una obra narrativa de qualitat? Es pot lamentar, en tercer lloc, l'absència d'una bibliografia completa de les obres en llengua catalana traduïdes al francès. Fora d'una breu bibliografia (p. 292) que clou l'article de Laurent Gallardo, no trobem cap indicació que pugui ajudar els lectors francesos. De fet, costa distingir entre les obres que estan per traduir i les que ja estan traduïdes, ja que tots els títols esmentats en els articles apareixen en francès. Per fi, el títol del Quadern no encaixa ben bé amb el projecte inicial dels tres autors del dossier, que consistia —i amb molt d'encert— a tractar de la literatura en llengua catalana, incloent-hi els autors d'altres territoris de parla catalana (p. 246). Potser hauria valgut la pena posar-hi un altre títol que fos més aclaridor per a un públic de lectors que, se suposa, descobreixen, amb uns ulls nous, aquesta literatura.

Tot i així, el volum sobre els «Escriptors de Catalunya» elaborat per François-Michel Durazzo, Maria Dasca i Laurent Gallardo compleix amb les exigències formulades a la introducció d'Edmond Raillard: saber oferir a un públic francès, suposadament neòfit, una visió panoràmica prou completa que pugui suscitar entre ells un interès per la literatura en llengua catalana. En tancar el volum, el lector s'haurà adonat de la vitalitat de la literatura dels Països Catalans i haurà entès que no és gens ni mica una expressió literària menor — *une littérature du terroir*, com diríem en francès— o d'algun llegat folkòric, sinó, ben al contrari, l'expressió d'un món literari ben viu, dinàmic i exigent.

A tall de cloenda, el Quadern dedicat als «Escriptors de Catalunya» suggereix que s'ha produït un canvi important en la mirada dels universitaris francesos respecte a la catalanística. En el segon monogràfic dedicat per *Europe* a la literatura catalana, l'any 1967, Jordi Pere Cerdà es queixava que «La Universitat francesa ignora tot allò que s'escriu en català».² Aquesta publicació, dirigida per tres universitaris, dos dels quals són francesos, demostra que, tot i que queda encara molt camí per recórrer, la Universitat francesa ja s'interessa per la *res catalionae*.

2. Jordi Pere Cerdà, *Europe*, núm. 464, any 1967, p. 3.